

Рішення спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада ДФ 36.814.010 Львівського національного університету природокористування Міністерства освіти і науки України, м. Дубляни Львівського району Львівської області, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» на підставі прилюдного захисту дисертації «Формування та розвиток ринку кормових добавок» за спеціальністю 051 «Економіка» 18 липня 2023 року.

Темненко Софія Миколаївна 1976 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2000 році Львівську державну академію ветеринарної медицини імені С. З. Гжицького за спеціальністю «Зооінженерія», отримавши диплом спеціаліста; у 2008 році закінчила Львівський національний університет імені Івана Франка, отримавши диплом спеціаліста з економіки підприємства. З 1 жовтня 2018 року до 30 вересня 2022 року – аспірант заочної форми навчання Львівського національного університету природокористування за спеціальністю 051 «Економіка».

Працює на посаді старшого наукового співробітника сектору стандартизації та науково-технічної інформації Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок з 03 травня 2013 року до цього часу.

Дисертацію виконано у Львівському національному університеті природокористування Міністерства освіти і науки України, м. Дубляни Львівського району Львівської області.

Науковий керівник – Яців Ігор Богданович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності Львівського національного університету природокористування.

Здобувачка має 10 наукових публікацій за темою дисертації, з них: 3 статті в наукових фахових виданнях України, 4 публікації в матеріалах науково-практичних конференцій, 3 публікації в інших виданнях:

1. Яців І. Б., Темненко С. М. Формування кормової бази як чинника розвитку тваринництва у сільськогосподарських підприємствах. *Агросвіт*. 2020. №16. С. 24-31.

2. Темненко С. Особливості формування пропозиції на ринку кормових добавок в Україні. *Аграрна економіка*. 2021. Т 14. №1-2. С.18-26.

3. Темненко С. Функціонування вітчизняного ринку кормових добавок та особливості формування попиту на них з боку тваринницьких підприємств. *Аграрна економіка*. 2021. Т 14. №3-4. С.39-47.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Гнатишин Людмила Богданівна, доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету природокористування. Оцінка позитивна. Без зауважень.

Максим Володимир Любомирович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства, інновацій та дорадництва в АПК імені професора І. В. Поповича Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Оцінка позитивна. Зауваження:

1. У пункті 1.1 першого розділу (с. 34) автор відносить ринок кормових добавок в Україні за типологією до неоднорідної олігополії, зазначаючи при цьому про присутність на ринку великої кількості виробників та відносно невисокі бар'єри входження на цей ринок. Однак, у пункті 1.3 цього ж розділу (на с. 62) автор розглядає олігополістичну конкуренцію в класичному розумінні як панування на ринку незначної кількості фірм із високими бар'єрами входу, а деякі сегменти характеризуються ознаками монополістичної конкуренції із високою диференціацією продукції. Тому вартувало б більш однозначно обґрунтувати в роботі тип структури ринку, який характерний для кормових добавок в Україні, зокрема за окремими сегментами, для повнішого розуміння.

2. При аналізі статистичної інформації у другому розділі в таблиці 2.2 (с. 80), у якій наводяться дані щодо обсягів виробництва в Україні основних видів продукції тваринництва за останні роки, у співвідношенні 2021 р. до 2015 р. зазначається, що загальний обсяг виробництва м'яса в забійній вазі та м'яса птиці зростає, хоча якщо порівнювати показники за останні 3 роки, обсяг виробництва за цими категоріями продукції, навпаки, стабільно спадає, про що було б добре зазначати в аналізі відповідних даних.

3. У пункті 2.2 другого розділу дисертації при оцінці витрат на корми для більш точнішого аналізу вартувало б розрахувати іще додатково показник оплати корму (кормовіддачі) у вартісних та натуральних одиницях за основними напрямками тваринництва.

4. У висновках до розділу 2 (с. 137) дисертантка вказує, що найуспішнішою тваринницькою галуззю в Україні є птахівництво, подібне твердження зустрічається також в пункті 3.3 третього розділу (с. 201 та с. 204), де зазначено,

що упродовж останніх років птахівництво – найбільш рентабельна галузь тваринництва в Україні, хоча, вертаючись до таблиці 2.4 – виробництво м'яса птиці та яєць за останні 2 роки є збитковими, у той час коли середній показник рентабельності виробництва молока за досліджуваний період становив майже 20%, тому, можливо дисертантка мала на увазі окремі підприємства галузі птахівництва, які дійсно можуть бути більш успішними, про що слід було б уточнити.

5. У пункті 3.2 (с. 161-188) третього розділу дисертантка акцентує на важливості адміністративних методів впливу на розвиток ринку кормових добавок, хоча в умовах імпортозалежності вітчизняного ринку вартувало більше уваги приділити економічним важелям щодо створення сприятливих умов для залучення інвестицій у розвиток тваринництва, а також підприємств, які виробляють готові кормові добавки чи окремі їх компоненти з врахуванням проведеної сегментації ринку.

Спринчук Наталія Анатоліївна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії економічних досліджень та маркетингу Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН України. Оцінка позитивна. Зауваження:

1. У дисертації наведено велику кількість інформації про імпорт в Україну окремих груп кормових добавок, однак стосується ця інформація лише 2020 року. Доцільно було б проаналізувати відповідні показники в динаміці.

2. Дисертантка вживає терміни «ефективність ринку кормових добавок» (с. 166), ефективне функціонування ринку (с. 20, 35), однак не зазначає, які критерії відображають цю ефективність.

3. Авторка справедливо відзначає залежність перспектив розвитку виробництва кормових добавок в Україні від інвестицій у цей вид діяльності. Варто було навести конкретніші пропозиції щодо механізмів залучення таких інвестицій, детальніше обґрунтувати шляхи та засади їх надходження.

4. У п. 3.1 дисертації авторка обґрунтовує підходи та наводить власні міркування щодо прогнозування попиту на кормові добавки. Зрозуміло, що в умовах воєнного стану прогноз конкретних показників попиту вкрай ускладнений. Водночас у першому розділі дисертації варто було зазначити, які саме методи могли би бути застосовані для прогнозу таких показників на перспективу.

Черевко Ірина Василівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки Львівського національного університету природо-користування. Оцінка позитивна. Зауваження:

1. Автор стверджує, що попит на кормові добавки формується залежно від динаміки розвитку галузі тваринництва. Насправді ж попит на ринку кормових добавок залежить також від ціни на ці кормові добавки (ніхто ж не буде їх продавати по ціні, нижчій від собівартості) і фінансових можливостей їх споживачів. А про це якраз у дисертації практично не згадується, а варто, бо в найближчий час бюджетної підтримки на ці речі не передбачається, як і взагалі на розвиток сільського господарства в цілому, що спричинить певну його реструктуризацію в сторону виробництва менш бюджетомістких продуктів і розвитку відносно «дешевих» та швидкоокупних галузей (птахівництво, свинарство), що, відповідно, вплине на структуру попиту на кормові добавки.

2. У науковій новизні одержаних результатів у рубриці «удосконалено» стосовно пункту не зрозуміло, чого саме стосується зазначене удосконалення; це саме можна написати про ринок будь-якого іншого продукту чи товару.

3. У дисертації мало уваги звертається на факт російської мілітарної агресії на території України, яка серед іншого зачепила і проблеми кормових добавок для тварин, оскільки біля 16-20% цих тварин знищено, порушено логістику, експортно-імпортні операції.

4. У роботі практично не згадується про можливість зниження рівня безпеки кормових добавок через проблеми ГМО у індустрії кормових добавок, бо певна частина цих добавок має органічне походження і може мати зв'язок із генетично модифікованими організмами. Особливо це стосується продуктів, які до 2020 року вітчизняним законодавством розглядалися як кормові добавки і продовжують використовуватися і сьогодні. До вступу в дію нового законодавства велика частка таких продуктів були зареєстровані саме як кормові добавки і саме в такій якості сьогодні перебувають у обігу на вітчизняному ринку. У цьому плані доцільно було б в ході дослідження охопити також моменти екологічності тваринницької продукції та її безпеки для людей у контексті застосування кормових добавок, бо значна їх частина має синтетичне походження, що потенційно може мати вплив на зазначені характеристики продукції вирощування тварин.

5. Було б добре більше уваги приділити аналізу питомої ваги кормових добавок у структурі собівартості споживаних кормів у розрізі різних груп тварин, що підсилило б економічний характер дисертації.

6. Кожен параграф повинен закінчуватись підсумуванням, у якому має бути відповідь на питання, що міститься у його назві. Бо не зрозуміло, чим закінчується дослідження у кожному параграфі.

7. У списку використаних джерел є дуже довгі інтернет-адреси джерел. Їх можна скоротити. Для цього є спеціальні програми.

Прокопишин Оксана Степанівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету природокористування. Оцінка позитивна. Зауваження:

1. У роботі ґрунтовно проаналізовані процеси розвитку галузі тваринництва в Україні, економічної ефективності виробництва продукції тваринництва (пит. 2.1) та виробництва кормових добавок (пит. 2.2). Утім належало би висновки аналізу доповнити визначенням тенденцій розвитку тваринництва за рахунок використання кормових добавок.

2. На с. 153-156 дисертації представлено матриці PEST та SWOT-аналізу розвитку виробництва кормових добавок та використання їх українськими виробниками. Водночас не висвітлена системна оцінка їхніх результатів.

3. Вважаю, що у ході дослідження варто було детальніше проаналізувати застосування інноваційних технологій у тваринницьких підприємствах як одного з важливих резервів розвитку ринку кормових добавок.

Яців Ігор Богданович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності Львівського національного університету природокористування. Оцінка позитивна, без зауважень.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Темненко Софії Миколаївні ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 36.814.010

(підпис)

Людмила ГНАТИШИН